

2.2. Моето детство

Както вече посочих, роден съм на 21 юни. Понякога се шегувам, че съм роден на забележителна дата за планетата Земя. Известно е, че това е денят на лятното слънцестоене, когато в северното полукълбо е най-кратката нощ и най-продължителният ден. Не знам дали това има някакво значение за хората, родени на подобни дати (подобни са 21 септември, 21 декември и 21 март), но поне за мен в по-късните години ми даваше някакво чувство за „гордост“. Естествено, аз лично нямам никакви заслуги за това, че съм роден на 21 юни.

Моето кръщелно свидетелство

брата на майка ми (вуйчо ми) Иван, който живееше в една махала близо до Габрово.

В онези години беше задължително да се кръщават бебетата в църквата. Официален документ за раждането е кръщелното свидетелство, издавано от църквата. Майка ми е разказвала, че съм кръстен, когато съм бил навършил една година и вече съм ходел. Кръстен съм заедно с други малки бебета и ми било любопитно да ги видя, затова съм отивал до тях и съм се опитвал да отгърна пелените им. Освен това, тъй като съм кръстен през 1935 г., свещеникът поп Марин е събркал при написване в кръщелното ми свидетелство годината за раждане и е написал 1935, но после е зачеркнал 35 и е написал 34. За поправката, разбира се, е написано отделно, че „Иванъ Йотов е роден на 21 юни 1934 г.“ и е потвърдено с подпис на свещеника и печат на църквата. Кръстен съм на

Първите ми спомени от детството са, когато съм бил на 4 – 5 г. Първият ми спомен като че ли е смъртта на дядо ми по бащина линия Марин. Нямам спомен за дядо си, но помня, че ме заведоха на погребението му в къщата, където той и баба ми живееха при чичо ми. Запомнил съм двора и наредените в единия край дълги дървени греди.

По същество моят живот, особено докато „тръгнах“ на училище на 15 септември 1941 г., беше в средата на семейството и комшийските деца.

Освен за снежните зими, за които вече споменах, запомнил съм големите горещини през лятото. Не знам какви са били температурите, но още помня, че пепелта по пътя така се нагръваше, че не можеше да се ходи по нея. Тогава през лятото ходехме боси. Когато вече бях по-голям – на 8 – 10 години, започнах да помагам на семейството си, като пасях кравите, често на синорите между нивите и тогава помня, че понякога беше ужасно горещо. Даже през ранната есен съм запомнил, когато помагах на родителите ми да берем царевичата (мамулите както се наричаха по нашия край) колко горещо и особено задушно беше между редовете на високите царевични стъбла. Характерно за лятото в селото е, че рядко духа вятър и като се има предвид разположението на селото в долината между възвишенията (баирите), беше много горещо и задушно.

Преди да продължа със спомените си от детството, ще разкажа за семейството ми.

Баща ми Йото Маринов Йотов е роден през 1900 г. в селото. Вече споменах за неговия баща, моя дядо Марин. Доколкото ми е известно, първият мъж от рода ни в селото се казвал Пею и е преселник от Тевенския балкан.

Баба ми се казваше Дона и тя живя много по-дълго от дядо Марин. Тя почина някъде в началото на 50-те години. Тя беше родена в някоя от близките до гр. Габрово махали. Не знам по какъв начин са се запознали с дядо ми и са се оженили.

Баща ми е живял само в селото ни. Мисля, че е завършил четвърто отделение (клас), което се смяташе за завършено основно образование. Работил е главно земеделие, а по-късно е бил общински пазач (пъдар) и прислужник в общината. Една от причините да спре да работи на полето беше, че имаше херния, която по онези времена не е било лесно да се оперира. Той беше трудолюбив и грижовен глава на семейството ни. Беше строг, но справедлив баща. Беше общителен и в селото всички го познаваха. За средата, в която е израснал, беше буден и активен човек. Така например, станал е член на БЗНС, както казваше, на Александър Стамболийски, когато е бил на 20 години (1920 г.). Помня, че по време на някакви избори (преди 1944 г.) го бяха арестували, понеже се опитвал да разпространява бюлетини за един от земеделските водачи в нашия район.

В селото имаше 1 – 2 кръчми в центъра, а в махалите имаше по 1 – 2 магазина за всичко, в които като правило се събираха мъжете и „бистреха“ политиката и проблемите от живота. Един от магазините в нашата махала беше

Баща ми
Йото Маринов Йотов

недалече от нашата къща. Често вечер там се събираха мъжете да изпият по някое питие и най-важното да си поговорят. Ние, децата, играехме наоколо и понякога се заслушахме в споровете на възрастните. Помня, че особено разгорещени бяха споровете, когато започна Втората световна война и особено когато Германия нападна Съветския съюз. Главният спор беше кой ще победи? Повод за този спор освен многото причини бяха и издаванията тогава „вестник“ за стената (плакати с карикатури) мисля, че се казваше „Папагал“. Той се издаваше периодично (не помня седмично или месечно) и чрез изобразяване на различните държави с характерни за тях животни се представяха политическите събития. Така например, Съветският съюз или както обикновено се казваше на село Русия, се представяше като бяла мечка, Англия като лъв. Не помня как се представяше Германия.

Бил съм свидетел как баща ми отстояваше своите позиции и в споровете беше от малкото, които симпатизираха на Русия. Това беше много трудно, а по-късно и опасно, особено когато немските войски бяха в България, в това число и в Плевен. Помня как повечето, които бяха ги видели, се възхищаваха от тях, от моторите (мотоциклетите) им, от униформата им и т.н. Особено в началото на войната беше много рисковано и трудно да изразяваш симпатия към Русия и да отстояваш позиция, че в крайна сметка тя ще победи във войната.

След години съм си спомнял за тези спорове и за мен и сега е необяснимо откъде е била тази увереност в него. Това беше сляпа вяра в нещо, някаква природна интуиция или силно желание?!

За съжаление баща ми почина сравнително млад, на 63 г.

Майка ми
Радка Минчева Йотова

Майка ми – Радка Минчева Йотова, е родена през 1895 г. в Габрово. Навярно има някаква връзка на женитбата на баща ми за майка ми с това, че неговата майка е от Габрово. Помня майка си като стройна, с бяло лице и дълга плитка на косата, която стигаше до кръста. Тя беше красива жена. Може би най-силно съм я запомнил с добрината, с тактичността, с трудолюбието и с грижите си за нас. Тя притежаваше някаква природна интелигентност. Мисля си, че в началото на живота ѝ на село е положила не малко усилия, за да се адаптира към новата среда. В плевенския край и в родното ми село се говори с характерен диалект. Помня, че майка ми се отличаваше по начина на говорене, характерен за Габровския край, който е близък до литературния български език. Тя

до края на живота си така и не свикна с местния диалект. Преди да се ожени за баща ми и да дойде да живее на село, тя е работила в различни фабрики в Габрово. Разказвала ни е за тежкия труд в тези фабрики.

Запомнил съм майка си с нейната сдържана и загадъчна усмивка и тънкото чувство за хумор. Спомням си, че при едно от гостуванията ми на село, когато вече бях женен, жена ми я попита „майко имаш ли високо кръвно налягане?“, а тя отговори „какво кръвно, аз нямам кръв, откъде високо кръвно?“

Майка ми живя до 93 години и може би щеше да живее още някоя и друга година, но непрекъснато се занимаваше с нещо, не можеше да стои без работа, или както казваше – „със скръстени ръце“. В желанието си да помага в работата по двора около Коледа през 1987 г. се простудява и развива пневмония и това се оказва фатално.

В семейството бяхме четири деца, момчета.

Най-големият ми брат Марин, кръстен на дядо Марин, е роден през 1924 г., 10 години преди мен. Освен прогимназията в селото завърши и Земеделското училище, за което вече споменах. Той най-много помагаше на родителите ми в земеделската работа и отглеждането на животните.

През 1945 или 46 г. той замина за Габрово, където работеше в различни фабрики по поддръжка на тъкачни станове, като стругар и други дейности. Там се ожени и има две дъщери.

Брат ми беше обществено активна личност и затова по-късно беше профсъюзен активист от градски мащаб. Той за известно време беше председател на профсъюза на металистите в гр. Габрово, мисля, че така се казваше. След това пак се върна в производството. Работеше в завод, в който се произвеждаха тъкачни станове. Някъде през 70-те години беше командирован от завода в Нигерия, където бяха продадени станове, за тяхното монтиране и настройване за работа.

Той почина на 84 години през 2008 г.

Вторият ми брат се казваше Томо, кръстен беше на чичо ни. Той е роден през 1928 г. Мисля, че не е завършил прогимназия. Той също много помагаше в семейството ни, но имаше стремеж да се занимава с друга работа. По едно време беше обушар в селото. Беше усвоил този занаят в казармата. По-късно напусна селото и е живял и работил на различни места и различни професии, в това число и миньор. Той много пушеше. Това и тежката работа сигурно бяха причина да се разболе и почина млад, на 62 години.

Третият ми брат е роден през на 1 април 1930 г. Казва се Васил и е кръстен на кръстника си. Завършил е прогимназията в селото. Беше много здрав физически и работеше с желание земеделска работа, а по-късно и в строителната бригада в ТКЗС. Той има много добро чувство за хумор и дори сега, когато е на 88 г., продължава да се шегува и да има добро настроение независимо от тежкия си живот на село. И сега е активен за възрастта си. Живее сам на село, но децата му живеят в Плевен и постоянно му помагат, а и той

Брат ми Марин

Брат ми Томо

Брат ми Васил

им ходи на гости. Той се грижеше за родителите ни, докато бяха живи. Има момче и момиче.

Може би това, че той е по-голям от мен само 4 години, а и характерът му са причина да го чувствам още от малък по-близък от другите ми братя. Няма да забравя как се грижеше за мен, когато бях в 3. или 4. клас през есента и зимата. Учех в училището в центъра на селото и през есента, когато завалят силни дъждове, а по-късно мокър сняг, пътят от центъра до нас става кален и с много локви, които няма как да прескоча. По това време няхаме обувки, а се обувахме с цървули от свинска кожа. Така че нямаше как да се прибера вкъщи, без да ми се намокрят краката. В такива случай брат ми Васил ме посрещаше в училището и буквално ме пренасяше през локвите на пътя. В някои случаи се прибирахме, като ме водеше по баира над махалата, макар че и там беше мокро, но нямаше локви.

И днес с него поддържахме контакти и винаги ми е приятно да разговаряме и да се посмеем на поредната му шега.

Между другото, има една любопитна случайност в живота ни с него. Като войник през 1951 г. той служеше във Варна в 8 Приморски полк. През м. август 1951 г. аз постъпих във Военноморско училище. Част от училището, в това число и нашият випуск, беше в сгради на 8 Приморски полк. Така че с него бяхме в един и същ район и можехме да се виждаме всеки ден.

Впрочем, трябва да кажа, че къщата, в която съм живял и за която писах по-горе, вече не съществува. Някъде в средата на 60-те години брат ми Васил реши да се премести да живее в къща в нашата махала, но близо до пътя. По

Обща снимка с братята ми в двора на къщата – втората половина на 80-те години

това време в селото имаше къщи, собствениците на които, в повечето случаи възрастни хора, заминаха да живеят на друго място, най-често в Плевен. Брат ми купи една такава къща, недалеч от старата ни къща, с голям двор. Къщата е много по-удобна от старата на баира. Тя е двуетажна, тухлена, с 4 стаи и със стопански пристройки. Именно в тази къща по-близо до центъра на селото сега живее брат ми Васил.

В средата, в която живеех като дете, няхах възможност да започна да се уча да чета и пиша, преди да тръгна на училище. Помня, че имах голямо желание да ходя на училище.

Спомням си един комичен случай по този повод. Близко до нас живееше една от лелите ми, която имаше момче, с една година по-голямо от мен. Казваше се Цанко. Ние бяхме близки и като деца по цял ден играехме с него и други деца от махалата. През лятото или в началото на м. септември 1940 г. той ми се похвали, че ще тръгва на училище. Аз казах, че искам, но не знам дали ще ме вземат. Той взе една пръчка, премери ме колко съм висок, а после премери и себе си и се оказа, че бях колкото него или дори малко по-висок. Той уверено ми каза, че вече съм готов да ходя на училище. Аз му повярвах и на 15 септември, когато беше първият учебен ден, отидох заедно с него в двора на училището. Училището, в което се учеха децата от нашата махала Алийца, беше близо до нас. Когато учителят каза да се подредят децата по двама, ние с Цанко, хванати за ръка, се наредихме последни. Учителят мина да провери „строя“ и като стигна до нас, ми каза „Ваньо, ти още не си за училище. Трябва да „изядеш“ още едно агне и тогава ще станеш за училище“. Тогава беше традиция на Гергьовден всяко семейство да коли агне. Така че това, което каза учителят, означаваше следващата година. Аз обаче съм го разбрал в буквалния смисъл. Някъде през април следващата година (1941 г.) баща ми сподели, че тази година може би няма да заколим агне за Гергьовден. Тогава аз се разплаках и почнах да викам, че ако не заколим агне, няма да мога да тръгна на училище. Не помня дали zakлахме агне, или не, но на 15 септември 1941 г. започнах училище в 1 клас или както тогава беше системата – в 1 отделение. Тогава не съм предполагал, че това е началото на един период, повече от 20 години, през който учих в различни училища и учебни заведения.

Като малък аз не бях много, както сега се казва, „отворено“ дете. Помня, че бях притеснителен и сдържан в изявите си.

В първия ден и в първия час ме поставиха да седна на първия чин в средната редица. Не бях висок за годините си. И сега помня първия ден в училище. Учителката ни се казваше Радка, както майка ми. Тя беше от Плевен. Имаше дъщеря на възраст като нас, Лиляна, и тя се учеше в нашия клас. Тя се отличаваше от другите деца и по облеклото, и по външния си вид, и по поведение.

Не знам защо, но съм запомнил, че учителката беше облечена с жилетка, на която копчетата бяха шарени с цветни точки. Други по-съществени неща не помня от началото на училището.

Трябва да кажа, че през първите класове в училище се справях трудно с ученето, независимо от желанието и трудолюбието ми. Трудно ми се удаваше писането, затова така и не се научих да пиша красиво. И сега писането ми

външно не е красиво, но е разбираемо. Не си спомням, но сигурно и по другите предмети ми е било трудно. Това, което помня, е, че до четвърти клас преминавах в по-горен клас с „добър (4)“. Тогава беше шестобална система. Може да се каже, че всичко, което научавах, го достигах сам. И като се обърна назад в годините, може би това е било много по-важно, отколкото оценките, които съм получавал.

В следващите класове – пети, шести и седми клас, постепенно повишавах успеха си, вече осъзнато се стремях към това и се засилваше желанието ми да продължа да уча.

Помня, че в отделенията изучавахме Вероучение и на църковните празници или по други поводи целият клас посещавахме църквата, която беше не далеч от училището.

Още помня, че посещенията в църквата бяха свързани с някакво тайнство, загадъчност и не знам защо с някакво притеснение. Някъде около 1945 г. Вероучението беше премахнато.

Между другото помня, че по онези времена (през 1945 г.) бяха направени изменения и в правописа на българския език. Бяха премахнати някои букви, а също така и писането на „ъ“ на края на думите. Буквите, които бяха премахнати и на тяхно място започнаха да се пишат подобни по звучене букви, бяха: Ъ (Е двойно) и Ж (голяма носовка). Вместо тях започна да се пише съответно обикновено Е и Ъ. Това по някакъв начин правеше за нас по-лесен правописа.

От ученическите години на село помня как празнувахме 24 май, Празника на Св. Св. Кирил и Методий, както се казваше тогава, а по-късно без „Св. Св“.

Всички деца донасяхме много цветя и зеленина и заедно с учителите плетяхме венци, които закачахме на вратите на класните стаи. Голям венец се поставяше над главния вход на училището. Провеждахме тържество в училището с произнасяне слова, рецитиране на стихотворения и пеене на песни.

Друго запомнящо се събитие беше ежегодният събор, или както на местния диалект се казваше „сбор“, на селото в средата на м. септември. Сега се провежда през първата събота и неделя на м. септември. В дните на събора почти всяко семейство от селото посрещаше гости от съседните села. Тогава се връщаха и много от живеещите на друго място жители на селото.

Помня, че тогава идваха в селото някакви не големи циркови групи, представленията на които предизвикваха голям интерес. Например помня, че една година беше построена на площада в центъра на селото, където се провеждаха основните атракции и други дейности, голяма сфера от железни пръти. В нея влизаше един човек с мотоциклет и правеше всевъзможни обиколки и атрактивни номера с мотора. Това ми направи тогава много силно впечатление. Имаше певци, които в песните си разказваха различни истории, радостни и тъжни. Също така те продаваха малки книжки с песни, които се наричаха песнопойки. Имаше множество шарени сергии със сладости и други стоки. За нас, децата, преживяванията по време на „сбора“ оставаха незабравими спомени.

Други спомени имам от екскурзиите, които се организираха от училището.

Една такава екскурзия беше до съседното село Гиген, на мястото, на което в началото на новата ера е разположен римският град Ескус. През тази екскурзия за първи път видях археологически разкопки, които ми направиха много силно впечатление. Видяхме останки от сгради, водопроводи, път и други забележителности от онези древни времена.

Друга екскурзия, от която имам спомен, е, когато бях в 5. или 6. клас. Тя беше до гр. Варна и естествено за онези времена пътувахме с влак. Това сигурно беше първото ми излизане от село на такова далечно разстояние и за първи път пътуване с влак. Впрочем, за първи път излязох от село за десетина дена през лятото на 1944 г., когато ми направиха операция от апендикс в болницата в гр. Плевен.

По време на пътуването до Варна и обратно за мен всичко беше интересно. Почти през цялото време на пътуването седяхме в коридора на вагона и гледахме навън.

Като пристигнахме във Варна, беше някъде следобед, ни заведоха в Девическата гимназия (сега там е Историческият и археологическият музей на Варна), където пренощувахме в класни стаи. За известно време чакахме пред главния вход на гимназията, който е по-високо от двора, и тогава за първи път видях, макар и отдалече, морето. Времето беше слънчево и макар че се виждаше малка част от морето, ми направи впечатление синият цвят на водата. В следващия ден ходихме близо до морето и даже с малък кораб отидохме в текстилната фабрика „Първи май“. Най-силно беше впечатлението ми от огромното количество вода и чувството за безкрайност на морето.

Не знам дали този първи допир с морето е привлякъл толкова силно моето внимание и дали има някаква роля за това след 4 – 5 години да свържа съдбата и живота си с морето и гр. Варна?

От детските си години, до навършване на 14 години, когато живях в село, помня някои интересни случки и събития.

Преди началото на Втората световна война (тогава за такова се смяташе нападението на Германия срещу Русия) по някакво споразумение между Германия и Съветския съюз е трябвало да се изселят живеещи в Русия етнически германци. Предполагам, че те са живеели в южните райони на Съветския съюз. С кораби са пристигали в България, най-вероятно във Варна, а след това преминават през България на Запад. Пътят на тези изселници преминаваше през родното ми село. Те се придвижваха с каруци, в които се возеха жени, деца и възрастни хора, навярно цели семейства. За каруците бяха вързани крави, коне и други животни...

Още са в съзнанието ми картините от това събитие. Те пътуваха денонощно и нямам спомен за никакви контакти между близките ми и тях. Това, което ми направи силно впечатление, беше, че кравите, които водеха, бяха с кафяв цвят на косъма. Дотогава не бях виждал такова „животно“.

В нашия регион имаше само крави от породата „сиво искърско говедо“.

В това събитие се усещаше някаква тревога и тогава не можех да разбера защо толкова много хора са принудени да пътуват големи разстояния и да оти-

ват да живеят на друго място. Дотогава бях ходил само до едно съседно село, където беше омъжена една от сестрите на баща ми. Не бях ходил дори до Плевен и не можех да проумея защо се прави това.

Друг ярък спомен от детството ми е свързан с Втората световна война.

През лятото на 1944 г. над селото ни започнаха да прелитат по едно и също време десетки, а може би стотици големи самолети от посока юг, югозапад към Румъния. Възрастните коментираха, че това са американски самолети, които бомбардират „нефтените полета“ в района на румънския град Плоещ.

През м. август тези полети бяха почти ежедневни и бяхме „свикнали“ с тях. Понякога, когато се връщаха обратно, се виждаше пушек от някои от големите самолети (бомбардировачи). Разказвах, че един такъв самолет паднал в землището на съседно село и на мястото на падането се образувал огромен дълбок трап. Също така разказвах, че преди да падне самолетът, пилотите започнали да скачат с парашути. Един такъв парашутист бил застрелян във въздуха от войник, който бил в отпуск. Тогава войниците идваха в отпуск с карабините си. Има и други случаи с такива самолети. Над територията на България през войната са паднали и свалени повече от 100 американски самолети.

Случаят, за който искам да разкажа, беше през един горещ августовски ден на 1944 г.

Родителите ми бяха на полето на една от нивите, която се намираше сравнително недалеч от дома ни.

Аз бях сам вкъщи и си лежах по гръб на тревата в двора и гледах множество самолети на обратния им път. Забелязах, че от един, който летеше малко по-ниско от другите, излизаше дим. По едно време изведнъж чух някакво остро свистене и видях, че от самолета пада нещо. Уплаших се и веднага побягнах да се скрия под един навес на няколко метра от мен. Навесът беше покрит със слама. Докато бягах към навеса, видях, че на около 100 м от къщата ни на поляната падна нещо, чу се не много силен звук от удара и на 2 – 3 м около мястото на падането се разплиска нещо, което гореше. Сравнително бързо горящото нещо изгасна. Тревата не се запали.

Малко след падането на нещото чух същото пищене, но с по-малка сила. После разбрах, че запаленият самолет е хвърлял неизползваните запалителни бомби, за да намали товара си. Втората бомба беше паднала на около 400 – 500 м на баира. Имало една бомба, която е паднала в Горния край на селото.

Не след дълго дотича от полето брат ми Васил да види какво става. Недалеч от тях на полето е паднала също бомба и е възникнал малък пожар, който те са загасили.

След около час до мястото, където падна бомбата, до нас дойдоха хора от общината. Те огледаха мястото и си заминаха.

След няколко дена ние, децата от махалата, се престашихме и отидохме да видим какво е станало. Това, което казаха по-големите, бе, че бомбата не се взривила, но корпусът на бомбата се разрушил от удара и запалителната смес (пихтиесто на вид вещество) се разпръснала на близко разстояние. На мястото на падането на бомбата имаше дупка с диаметър около 3 – 4 м и дълбочина

около 1 м. Почвата беше песъчлива и запалителната смес беше се смесила с пясъка.

Този случай беше едно голямо събитие за селото ни. Да не говорим какво любопитство предизвика в малките, а още повече в по-големите момчета. Затова често ходехме през следващите дни да гледаме дупката и се питахме „какво ли има в земята“?

Един ден по-големите момчета от махалата, в това число и брат ми Васил, решиха да разкопаят мястото и да видим какво има в земята. Събра се една групичка от десетина деца. Ние – малките, само гледахме и с нетърпение чакахме да видим какво има в земята. По едно време се разбра, че лопатата се е допряла до нещо твърдо и се показва някаква тръба. Тръбата беше с диаметър около 7 – 8 см, от бакелит, с кафяв цвят. Батковците извадиха тръбата и се отдалечихме на 200 – 300 м, където някой от тях реши да видим какво има вътре? Забелязах, че в единия край има капачка, която решиха да отвият. В тръбата имаше люспесто черно нещо. Някой каза, че това е барут. Изсипаха барута от тръбата на една лопата и решиха да го запалят. Той гореше без особен ефект, но със страшен черен дим.

Така благополучно завърши тази авантюра, но сега си мисля, че това беше едно безумие. Тази тръба явно е бил взривателят на бомбата или част от него. Ако беше се взривил, не знам какво би могло да се случи?

Друго нещо, което ми направи впечатление при прелитане на американските самолети над селото, бе, че по едно време ние забелязахме, че на поляните в тревата се появиха някакви лъскави правоъгълни листчета, дълги около 10 см и широки около 1 см. Носеха се слухове, че някъде самолетите пускали различни предмети и дори малки играчки, които се взривявали в ръцете при опит да се прави нещо с тях, и затова отначало се бояхме да пипаме тези лъскави листчета. После се престрашихме и почнахме да ги събираме и да си играем с тях. Тогава се чудехме за какво ли се пускат от самолетите тези листчета? Не можех да знам, че след много години ще стана специалист по радиолокация и дори ще изучавам учебни дисциплини във Военноморската академия, свързани с радиоелектронната борба, в това число и за създаване на смущения в работата на противниковите радари, затрудняващи откриването и следенето на въздушни цели.

Оставили са следи в спомените и събитията около 9 септември 1944 г.

Премишните години и особено като започна войната, се чуваха слухове за убити партизани, за политически затворници, за нелегални и различни акции на жандармерията и армията.

В нашия равнинен район, където имаше малко гори, а преобладаваха полета с ниви и различни селскостопански култури, трудно можеха да се крият нелегални, както се казваха тогава тези, които се бореха срещу съществуващия режим.

Помня само няколко случая, когато се разказваше за убити нелегални. Запомнил съм особено един случай, защото в него беше участвал бащата на мой приятел, който беше съсед по къща. Баща му беше жандармерист. Помня, че беше с униформа и почти винаги носеше пушка.

През лятото на 1943 или 1944 г. са търсили нелегален или избягал от затвора, не знам. Той се укривал в района на землището на селото ни. Тогава нашият съсед-жандармерист с други участват в акцията по залавянето му. Открили го и в престрелка нелегалният бил убит. Тогава правителството даваше парични награди за убийството на партизани и нелегални. Знам, че нашият съсед имаше претенции, че той го е убил, за да получи наградата. Не знам дали получи награда, защото в такъв случай и други са претендирали за нея. Помня, че в навечерието на 9 септември 1944 г. нашият съсед отиде и се предаде на новите власти в Плевен. Осъдиха го и лежа в затвора и по-късно беше освободен и живя още дълги години. Със сина му учехме в един клас и бяхме много добри приятели.

За събитията в село около 9 септември помня, че на 8 срещу 9 септември и през деня на 9 септември в селото имаше демонстрации, главно на млади хора, които пееха партизански песни и носеха знамена. В тях участваше и най-големият ми брат. След това настъпиха промени във властта на село. До лятото на 1948 г., когато напуснах селото на 14-годишна възраст, не съм запомнил никакви особени събития.

Спомени имам от преминаването на съветски войски през селото по шосето през нашата махала. Това беше през есента на 1944 г.

Денонощно през селото преминаваха камиони с войници, които влачеха оръдия и друга техника. Във връзка с това в селото имаше руска военна комендатура, която беше от няколко души, един старшина и 3 – 4 войници. Болшинството от селяните ги приемаха много добре и доколкото съм запомнил, нямаше никакви проблем с тях и преминаващите войници.

По-будните, особено младите, контактуваха с тях, канеха ги на гости и помагаша, когато има нужда.

Помня, че един път най-големият ми брат Марин доведе двама руски войници от комендатурата вкъщи. На мен ми беше много интересно да видя чужденци, говорещи на друг език. Останах крайно изненадан, че техният език, макар и малко, беше разбираем. И някакси се провеждаше разговор. Направи ми впечатление, че единият войник беше много млад. Не знам дали е имал 20 г.

Както се полага в такива случаи, макар че бяхме бедни и нямаше много с какво да ги гощаваме, майка ми постави на масата нещо за ядене и разбира се, брат ми извади едно шише с ракия. Между другото, както почти всички на село, така и баща ми винаги правеше вино и вареше ракия, но както той, така и братята ми не са прекалявали с пиенето.

Брат ми беше извадил малки чашки, с каквито обикновено се пие ракия, но по някакъв начин разбра, че руснаците пиели с големи чаши, и тогава той наля в чаши за вода, около 150 – 200 грама. Силно впечатление ми направи, че руснаците изпиха на един дъх ракията. Ракията сигурно беше много силна, защото много скоро младото момче падна от стола.

Ето такива на пръв поглед незначителни неща са ми правили впечатление и съм запомнил от детство ми, без много от тях да съм разбирал напълно.

И така, и след 9 септември продължи учението ми в четвърти клас, а през следващите години в 5., 6. и 7. клас.

От тези години са ми останали спомени за някои неща, които за първи път са се случвали.

Така например, помня първата книга, която съм прочел. Преди нея сигурно съм имал някакви детски книги с картинки, но едва ли са били много. Предполагам, че съм бил в 4 или 5 клас, защото вече четях свободно. Братът на споменатия мой братовчед Цанко беше започнал да учи в Търговската гимназия в Свищов. Когато си дойде на село през зимната ваканция, донесе книгата „Робинзон Крузо“. След като я прочете, Цанко ми я даде на мен. Помня, че ми беше много интересна. Тя имаше черно-бели илюстрации и това я правеше още по-интересна. През живота си съм чел сигурно хиляди книги на български и руски език. По-голямата част от тях са по специалностите, които съм изучавал и работил, но първата си прочетена книга още помня.

Другото събитие в родното ми село и в нашия дом, което е оставило трайни следи, е, когато за първи път видях как свети електрическа крушка. Това е било най-вероятно през 1946 или 1947 г. Тогава за първи път прекараха електрически ток до селото ни. Жиците за тока бяха закрепени на дървени стълбове за бели порцеланови, както ги наричахме, чаши.

Отначало токът беше прекаран до центъра на селото, а след това постепенно и до къщите в махалите. Естествено, че тогава той се използваше само за осветление. Дотогава осветлението беше с газени лампи. Някъде в общината и в училището се използваша и така наречените „петромаксови“ лампи, които светеха много по-силно от газените и осветяваха много по-големи пространства. Но електрическите крушки бяха нещо неповторимо. Само с едно щракване на електрическия ключ и става светло почти като през деня. Сега въобще не се замисляме за осветлението, но тогава това беше нещо необикновено и силно впечатляващо.

Друго нещо, което се случи за първи път, беше първият филм, който съм гледал, ако мога да го нарека така. В училището беше дошъл един човек с някаква машинка и пред малки групи ученици показваше на бяло платно движещи се картинки. Това беше рисуваният филм „Мики Маус“. По-късно в салона на училището редовно се прожектираха пълнометражни художествени филми, които гледах с голям интерес, но анимационният филм „Мики Маус“ е оставил в паметта ми незабравима следа.

Когато бях в 7. клас, с безпокойство очаквах да видя ще продължа ли да уча и къде. Основният проблем пред родителите ми е бил дали ще могат да ме издържат, ако продължа да уча. Тогава беше напълно нормално да се остане с прогимназиално образование. Част от децата от село най-често продължаваха в гимназия в гр. Плевен. Помня, че баща ми много искаше да продължа образованието си. Не помня какво са обсъждали родителите ми за моето бъдеще, но знам, че по онези времена беше много важно да изучиш някакъв занаят, а обучението в гимназиите не осигуряваше такава възможност. Може би затова, а също и заради факта, че големият ми брат от няколко години работеше в Габрово, а и това, че баба ми и майка ми бяха от там, баща ми решил да отида да се уча в Габрово. Запомнил съм, че, от

една страна, се радвах, че ще продължа да уча, от друга – се тревожех, че ще се откъсна от семейството си, и то много далече. Идеята беше в Габрово да завърша известния и авторитетен Механотехникум „Д-р Никола Василяди“ (сега Професионална техническа гимназия „Д-р Никола Василяди“). Тогава имах някакво неосъзнато влечение към техниката.

И така, около 20 август 1948 г. година, на четиринадесетгодишна възраст, аз напуснах родното си село, за да се завръщам вече за кратко по 1 – 2 пъти в годината, а по-късно и по-рядко.

Така настъпи нов етап в живота ми, който предизвикваше радост, че ще продължа да уча, но и много тревога пред неизвестното, което ме очаква.